

s jakými nadějemi a požadavky. Citlivost k jemnému předivu interakce mezi dětmi a rodiči. To vše je tematikou psychologie a kniha dělá psychologii čest.

O recenzované knize je možno říci, že je „zatím“ poslední knihou autorské dvojice. Platí o ní však ono klasické „last but not least“ – je sice podle roku vydání zatím knihou poslední, avšak patří bezesporu k těm nejzdařilejším, které nám autoři darovali.

J. Krivohlavý

D. Heller, M. Sedláková (Edit.):
PSYCHOLOGOVÉ PROFESORU
TARDYMU

Sborník příspěvků z konference „Teorie a výzkum v psychologii“ k nedožitým 90. narozeninám univ. prof. PhDr. et RNDr. Vladimíra Tardyho

Psychologický ústav AV ČR v Praze a Československá psychologická společnost, Praha 1997, 246 s.

Recenzování kolektivní práce českých a slovenských psychologů rozhodně není v současné době běžné ani na stránkách časopisu Československá psychologie, ale ani v případě jiných, odborně příbuzných periodik. Již samotný vznik takové práce je proto nepochybně záslužným editorským i autorským počinem.

V případě recenzovaného sborníku prací z konference „Teorie a výzkum v psychologii“, pořádané k nedožitým 90. narozeninám významného představitele československé psychologie, universitního profesora Vladimíra Tardyho, je však dalším, neméně významným přínosem editorů, reprezentovaných především osobností PhDr. Miluše Sedlákové, CSc., někdejší aspirantky prof. Tardyho na FF UK v Praze to, že dokázali zakřivizovat a sjednotit tvůrčí úsilí skupiny českých a slovenských psychologů při symbolické vzpomínce na jiného českého psychologa, který byl pro některé z nich starším kolegou, pro některé nadřízeným, pro jiné učitelem, ale pro všechny byl respektovanou odbornou autoritou.

Nejedná se ovšem o sjednocení po stránce tematické, neboť sborník zahrnuje jak práce biografické, tak odborné studie, jejichž téma je v některých případech reflektováno z pohledu obsáhlé šife Tardyho odborných zájmů včetně interpretace Tardyho názorů na ně, jindy je pojmáno sice bez implicitní zmínky o něm, avšak v obsahové souvislosti s nimi. Podstatou onoho sjednocení je právě osobnost a dílo Vladimíra Tardyho, zasazené v jednotlivých příspěvcích vícerozměrově do vývoje československé psychologie, ale i celé společnosti.

Do první skupiny biograficky zaměřených

prací patří především úvodní příspěvek M. Sedlákové, který je brilantním a imponujícím odborným, lidským i osobním zhodnocením životních osudů, odborné orientace a významu prof. Tardyho. Práce shromažďuje, hodnotí a interpretuje rozsáhlé množství informací a stanovisek, jež otvírají v řadě případů nový pohled na osobnost a dílo prof. Tardyho pravděpodobně nejenom pro autora této recenze, jenž patří ke generaci psychologů, jež už bohužel neměla možnost se osobně s prof. Tardym setkat, ale i pro jeho četné kolegy a spolupracovníky.

Dalším příspěvkem, patřícím do této skupiny je též osobní vzpomínka D. Hellera z pohledu někdejšího posluchače. I z tohoto příspěvku si čtenář, který se nemůže opřít o osobní zkušenost, může vytvořit další díl mozaiky obrazu osobnosti prof. Tardyho, jehož plastičnost je násobena proslulou fenomenální pamětí autora.

Konečně třetím zástupcem této skupiny prací je fundovaná studie E. Vyskočilové, hodnotící osobnost V. Tardyho především v kontextu jeho role vedoucího katedry psychologie na pedagogické fakultě UK, ve spolupráci a přátelství s F. Jiránkem, J. Součkem a J. Patočkou, v odborné rovině pak ve vztahu k psychologické analýze školního učiva, matematického přístupu k psychologické problematice, psychologie učení atd.

Zbývající příspěvky sborníku lze rozdělit do dvou skupin:

První z nich tvoří práce, jejichž základem je kombinace hodnocení přínosu prof. Tardyho s odborným textem, orientovaným na některé z témat, o něž se V. Tardy zajímal. Do druhé můžeme zařadit odborná sdělení, věnovaná tematickým oblastem, jež byly tradičně Tardymu blízké.

V první skupině nacházíme nejprve práci D. Kováče, kombinující cenné česko-slovenské osobní vzpomínky a hodnocení významu prof. Tardyho pro rozvoj československé psychologie s výkladem pojetí osobnosti a koncepce regulace v psychologii. Dalším příspěvkem této skupiny je práce O. Kolaříkové, orientovaná na různá pojetí a přístupy k psychologii osobnosti, s důrazem na Tardym akcentovanou pluralitu teoreticko-metodologických přístupů. Práce J. Janouška, jedné ze dvou významných osobností, jež statečně doprovodily prof. Tardyho v roce 1987 na poslední cestě (viz úvodní práce M. Sedlákové), je – kromě osobní vzpomínky – psychologickým pohledem na vědeckou činnost se zvláštním zřetelem pro oblast psychologie a upozorňuje na význam přínosu sociální psychologie vědy pro pochopení podstaty kreativního procesu vědeckého poznání. Rovněž práce V. Hoška je kombinací osobních vzpomínek a odborného problému, orientovaného na otázky motivace,

vůle a vytrvalosti především v oblasti sportu. Příspěvek M. Havlíkové a M. Josíčka přináší poznatky o vztahu V. Tardyho k longitudinálním studiím a rozvíjí téma tzv. pražské longitudinální studie, jejího pokračování, výsledků a jejich interpretace. Konečně práce B. Janáta obsahuje jednak hodnocení Tardyho filozofických a občanských postojů, jednak filozofickou esej věnovanou fenoménu lidské tvořivosti.

Druhou skupinu prací tvoří příspěvek P. Řičana, jež je zamyšlením nad vztahem vědy (a zvláště psychologie) a náboženství, postaveným na reflexi práce Ž. Neubauera „Přímlyvce postmoderny“. Další prací této skupiny je studie V. Smékala, jež je velmi fundovaným zamyšlením nad možnostmi, limity a perspektivami měření v psychologii osobnosti (ale i v psychologické diagnostice en bloc). Práce L. Osecké a O. Rehulkové je výzkumnou studií, hodnotící velmi aktuální vztah osobnostních determinant, výkonové motivace a strategií vyrovnávání se s náročnými životními situacemi. I. Ruisel věnoval svůj příspěvek problematice kognitivní psychologie, zvl. otázkám pojetí a dalšího rozvoje konceptu inteligence. Práce A. Koudelkové je výzkumnou studií, referující o struktuře preferencí charakterových vlastností u vzorku posluchačů pedagogické fakulty.

Celý sborník je doplněn abstrakty všech prací v angličtině, záznamem pravděpodobně posledního (nezveřejněného) interview s prof. Tardym z roku 1971, ukázkou rukopisu prof. Tardyho, přehledem jeho publikovaných prací a adresami autorů jednotlivých příspěvků. Jde o významný odborný i literární zdroj nejenom pro psychology. Lze proto pouze s politováním konstatovat, že někteří z kolegů, kteří by jistě do tohoto sborníku zasvěceně přispěli svým dílem, již nejsou mezi námi.

V. Kebza

J. Brožek, J. Hoskovec:
PSYCHOLOGICAL IDEAS
AND SOCIETY

Charles University 1348 – 1998

Karolinum, Praha, 1997, 142 s.

Publikaci Psychologické myšlení a společnost vydalo Karolinum u příležitosti oslav založení Karlovy Univerzity před 650 lety. Kniha vychází v angličtině, což zvyšuje šanci na její mezinárodní prezentaci. Její vydání v českém jazyce by pravděpodobně ocenili nejen lektoři dějin psychologie a jejich studenti, ale všichni lidé, které u nás zajímá vývoj společnosti a lidského myšlení.

Autoři se zabývají celkem dvaceti významnými českými mysliteli, kteří svými psychologickými

úvahami reflektovali či ovlivnili společenský vývoj. Všichni měli určitý vztah ke Karlově Univerzitě – studovali na ní nebo vyučovali. Středověké písemnictví gotické a husitské zastupují Tomáš ze Štítného a Jan Hus, pobělohorskou emigraci Pavel Stránský, osvícenské názory pedagogické a psychologické vyjadřují František Josef Kinský a Jan Evangelista Purkyně, myslitele 19. století reprezentuje pedagog a psycholog Gustav Adolf Lindner. Relativně obsáhlé jsou ukázky z díla Tomáše Garrigue Masaryka. Z osobností, které přispěly ke vzniku samostatné československé psychologie, autoři vybrali Františka Mareše, Františka Krejčího, Mihajlo Rostohara a Viléma Forstera. Úvahy Edvarda Beneše o psychologii politického stranictví se jeví jako mimořádně aktuální. Českou psychologii 20. století reprezentují ukázky z děl Josefa Stavěla, Jana Doležala, Františka Hyhlíka, Vladimíra Tardyho, Josefa Langmeiera, Zdeňka Matějčka, Miloše Machače, Heleny Macháčové a Jiřího Mrkvíčky.

U každé z osobností se čtenář může seznámit s reprodukcí portrétu a stručným životopisem, po kterém následují ukázky z díla. Jejich rozsah se pohybuje mezi dvěma až šesti stranami. Některé původní texty byly psány staročesky, latinsky a německy. Podstatnou složkou ediční práce byl tedy jejich překlad do angličtiny.

Brožek a Hoskovec dělí vybrané ukázky do osmi oblastí (abnormální, vývojová, pedagogická, klinická, osobnostní, pastorální, pracovní a poradenská, sociální a politická). Při jejich výběru měli šťastnou ruku. Hned z úvodních Řečí besedních Tomáše Štítného dýchne na čtenáře kouzlo starých časů. Jsou psány formou dialogu mezi otcem a jeho dětmi, který na zvědavé otázky dětí týkající se hříšného chování odpovídá mravními poučeními a děti tak vychovává. Také Jan Hus se v ukázce z kázání přednesených v Betlémské kapli v letech 1410 – 1411 zabývá tématem hříchu a hříšníků. Jeho kázání mají ovšem poněkud přísnější tón než laskavé promluvy Tomáše Štítného.

Největší počet příspěvků je z oblasti sociálně-psychologické a politické. Úvahy o českém charakteru a politickém životě jsou mnohdy překvapivě aktuální. Tak např. Pavlovi Stránskému nejvíce vadí česká tendence obdivovat a následovat všechno, co je nové, a odmítat a podceňovat vše, co je domácího původu. Dalším charakteristickým rysem českého národa je nechuf k tuhé disciplíně a neochota poslouchat příkazy. Podle Gustava Adolfa Lindnera dosahuje společnost určité mravní mentality tehdy, když její jednotliví členové nesledují své osobní cíle, ale řídí se tím, co je prospěšné pro společnost jako celek. Historie představuje nekonečný zápas mezi ušlechtilými myšlenkami a nemorálními